

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych

(COM(2022) 541 final – 2022/0345 (COD))

(2023/C 146/06)

Sprawozdawca: **Stojan CZUKANOW**

Wniosek o konsultację	Parlament Europejski, 19.1.2023 Rada, 24.1/2023
Podstawa prawna	Art. 192 ust. 1 i art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego
Data przyjęcia przez sekcję	3.2.2023
Data przyjęcia na sesji plenarnej	22.2.2023
Sesja plenarna nr	576
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	198/1/4

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) popiera propozycję Komisji, aby uaktualnić przepisy UE dotyczące ścieków komunalnych i przygotować je na następne dwie dekady dzięki uwzględnieniu nie tylko oczyszczania ścieków, ale także aspektów dotyczących energii i gospodarki o obiegu zamkniętym oraz aby usprawnić zarządzanie.

1.2. EKES uznaje czystą wodę za strategiczny zasób służący zapewnieniu funkcjonowania naszego społeczeństwa i odpornej gospodarki UE, a także ochrony środowiska i zdrowia ludzkiego i w związku z tym uważa, że należy ją traktować z odpowiednią ostrożnością. Około 60 % obszarów dorzeczy w UE ma charakter transgraniczny i wymaga współpracy transgranicznej. Niedawna katastrofa ekologiczna na Odrze powinna posłużyć jako sygnał ostrzegawczy dotyczący nieudanej współpracy i braku przejrzystości.

1.3. Komitet uważa, że zanieczyszczenie należy zawsze zwalczać przede wszystkim u źródła, ale dostrzega, że oczyszczanie ścieków komunalnych pełni rolę ważnego ostatniego filtra chroniącego wody, do których odprowadzane są ścieki, z korzyścią dla środowiska, zdrowia ludzkiego i społeczeństwa.

1.4. Coraz większe zaniepokojenie z punktu widzenia jakości wody budzą mikrozanieczyszczenia, takie jak pozostałości farmaceutyczne. Dlatego EKES z zadowoleniem przyjmuje propozycję, by wybrane oczyszczalnie ścieków komunalnych zainstalowały dodatkowe urządzenia do oczyszczania w celu usunięcia mikrozanieczyszczeń. Zarazem podkreśla potrzebę podjęcia znacznych wysiłków, by przełamać stare standardy dzięki nowym innowacyjnym metodom oczyszczania.

1.5. Jeśli chodzi o wdrożenie zasady „zanieczyszczający płaci” oraz przystępność cenową usług wodnych, EKES zdecydowanie popiera propozycję dotyczącą rozszerzonej odpowiedzialności producenta, która wymagałaby od producentów pokrycia kosztów usuwania ze ścieków mikrozanieczyszczeń pochodzących z ich produktów, ale dodaje, że aby była ona skuteczna, zwolnienia z jej stosowania muszą być ściśle ograniczone.

1.6. Jeżeli dyrektywa zostanie rozszerzona na aglomeracje, których równoważna liczba mieszkańców (RLM) wynosi co najmniej 1 000, to musi istnieć możliwość wprowadzania zdecentralizowanych rozwiązań za pośrednictwem małych zakładów, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii funkcjonalności.

1.7. Przelewy z kanalizacji ogólnospływowej są największym źródłem zanieczyszczenia, w tym genów oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe, mikrodrobin plastiku i substancji toksycznych, które zagrażają organizmom wodnym, zdrowiu ludzi i statusowi wód rekreacyjnych. Dyrektywa powinna wprowadzić limit ich występowania, a zgłaszanie ich opinii publicznej powinno dawać pełny obraz ładunku zanieczyszczeń przenoszonego przez przelewy. Odpływy komunalne w postaci zanieczyszczonej wody deszczowej (w tym śniegu) pochodzącej z krajobrazu miejskiego, np. dróg, powinny być zbierane i odpowiednio oczyszczane przed zrzutami do wód, do których odprowadzane są ścieki.

1.8. Zmiana klimatu wpływa na obieg wody w przyrodzie, przy czym przewiduje się wzrost występowania ulewnych deszczów oraz suszy. Środki zapobiegawcze, takie jak niebiesko-zielone rozwiązania, które wychwytyją i zatrzymują wodę deszczową, np. za pomocą zielonych dachów lub ogrodów deszczowych, zmniejszają obciążenie kanalizacji (co zmniejsza ryzyko przelewów z kanalizacji ogólnospływowej) i przynoszą wiele dodatkowych korzyści dla krajobrazu miejskiego.

1.9. EKES jest zaniepokojony tym, że choć woda i sanitacja są usługami publicznymi, czasami są zapewniane przez przedsiębiorstwa prywatne. Należy wprowadzić przepisy i regulacje gwarantujące, że usługi publiczne nie będą wykorzystywane w celach zarobkowych oraz że przychody będą inwestowane w utrzymanie i poprawę usług.

1.10. EKES podkreśla, że woda jest istotnym, lecz coraz bardziej ograniczonym zasobem. Dwie trzecie obywateli europejskich uważa jakość lub ilość wody w swoim kraju za poważny problem⁽¹⁾. Aby skutecznie zrealizować cel zrównoważonego rozwoju nr 6 „Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych” oraz aby uniknąć przyszłych kryzysów, należy pilnie zająć się tymi kwestiami. Zapewnienie przystępności cenowej wody powinno być priorytetem dla wszystkich państw członkowskich.

1.11. EKES wzywa również instytucje europejskie, by zaczęły priorytetowo traktować kwestię wody i opracowały Niebieski Ład dla UE: potężne wysiłki na rzecz przewidywania potrzeb, ochrony zasobów wodnych i odpowiedniego sprostania powiązanym wyzwaniom za pomocą kompleksowego i skoordynowanego planu działania, który wskazywać będzie ambitne cele i działania wraz z uzgodnionymi kamieniami milowymi. EKES przedstawi konkretne propozycje dotyczące Niebieskiego Ładu UE w 2023 r.

2. Wniosek Komisji

2.1. Proponuje się rozszerzenie zakresu dyrektywy na **aglomeracje, których równoważna liczba mieszkańców (RLM) wynosi co najmniej 1 000**, co oznacza, że małe miasta będą również zobowiązane do zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych i mogą ubiegać się o finansowanie unijne na ten cel. Komisja opracuje nowe normy dla **oczyszczalni zdecentralizowanych**, a państwa członkowskie będą musiały zapewnić lepsze monitorowanie i lepszą kontrolę takich obiektów.

2.2. **Przelewy z kanalizacji ogólnospływowej i odpływy komunalne** zostały uznane za ważne pozostałe źródła nieoczyszczonych ścieków komunalnych, a państwa członkowskie będą zobowiązane do opracowania **zintegrowanych planów gospodarowania ściekami komunalnymi** w celu zmniejszenia zanieczyszczenia z tych źródeł. Priorytetowo należy potraktować środki zapobiegawcze, takie jak niebiesko-zielone rozwiązania, jak również optymalizację istniejących systemów wykorzystujących techniki cyfrowe.

2.3. W celu ograniczenia emisji ze **składników odżywczych** wprowadzone zostaną nowe limity dotyczące usuwania azotu i fosforu, najpierw dla większych obiektów o RLM powyżej 100 000, a następnie dla średnich obiektów o RLM powyżej 10 000 zlokalizowanych na obszarach, na których eutrofizacja nadal stanowi problem. Wprowadzony zostanie również wymóg usuwania **mikrozanieczyszczeń** w przypadku wszystkich dużych i średniej wielkości zakładów, gdy istnieje zagrożenie dla środowiska lub zdrowia ludzkiego. W celu ograniczenia ładunku substancji nienadających się do oczyszczenia, co zwiększy możliwości obiegu zamkniętego, państwa członkowskie mają nowe obowiązki w zakresie rozwiązania u źródła problemu **zrzutów ścieków innych niż bytowe** do kanalizacji.

2.4. Aby pokryć koszty wymaganej modernizacji i monitorowania w celu usunięcia mikrozanieczyszczeń oraz zachęcić do opracowywania produktów bardziej przyjaznych dla środowiska, wprowadzona zostanie **rozszerzona odpowiedzialność producenta**, nakładająca na producentów produktów farmaceutycznych i produktów wytwarzanych zgodnie z unijnymi przepisami dotyczącymi kosmetyków obowiązek wnoszenia wkładu finansowego.

2.5. Wprowadzono nowy cel neutralności energetycznej dla sektora oczyszczania ścieków do 2040 r., co oznacza, że energia zużywana przez ten sektor na szczeblu krajowym powinna być równoważna ilości produkowanej przez niego energii ze źródeł odnawialnych.

2.6. We wniosku termin osiągnięcia pełnej zgodności wyznaczono na 2040 r.; przewidziano terminy przejściowe w celu zapewnienia postępów.

⁽¹⁾ Europejskie Stowarzyszenie na rzecz Wody (European Water Association, EWA), *Water Manifesto*.

3. Uwagi ogólne

3.1. Czysta woda jest jednym z naszych najcenniejszych zasobów, mającym kluczowe znaczenie dla funkcjonowania ekosystemów i naszego społeczeństwa, a także dla działalności społeczno-gospodarczej. Rolnictwo, produkcja energii i sektor turystyczny są w dużym stopniu zależne od dostępu do czystej wody. Wśród wyznaczonych przez Organizację Narodów Zjednoczonych celów zrównoważonego rozwoju⁽²⁾ wymienia się dostęp do czystej wody i warunków sanitarnych, uznając to za podstawową potrzebę człowieka w zakresie zdrowia i dobrostanu. Jednak woda słodka znajduje się pod presją powodowaną przez wiele rodzajów działalności i przewiduje się, że presja ta wzrośnie w następstwie zmiany klimatu.

3.2. Dyrektywa dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych jest kluczowym elementem prawodawstwa UE mającym na celu ochronę środowiska przed niekorzystnym wpływem nieoczyszczonych ścieków. Od ponad 30 lat jej obowiązywania jakość europejskich rzek, jezior i mórz znacznie się poprawiła, chociaż stan dwóch trzecich jednolitych części wód powierzchniowych nadal nie jest dobry. Korzystając z funduszy UE, państwa UE stworzyły systemy zbierania ścieków i zbudowały oczyszczalnie ścieków. Poziom zgodności z dyrektywą w całej UE jest wysoki – zgodnie z obecnym zakresem jej obowiązywania 98 % ścieków jest zbieranych, a 92 % oczyszczanych w sposób zadowalający.

3.3. Trwający przegląd ma szansę doprowadzić do aktualizacji dyrektywy poprzez zajęcie się pozostałymi źródłami nieoczyszczonych ścieków i nowymi zanieczyszczeniami, a także dzięki poprawie związanych z oczyszczaniem ścieków aspektów dotyczących energii i gospodarki o obiegu zamkniętym zgodnie z Zielonym Ładem i inicjatywą na rzecz cyfryzacji Europy. EKES wzywa jednak instytucje europejskie, by uwzględniły zagadnienie ścieków w szerszej wizji, zaczęły priorytetowo traktować kwestię wody i opracowały Niebieski Ład dla UE: potężne wysiłki na rzecz przewidywania potrzeb, ochrony zasobów wodnych i odpowiedniego sprostania powiązanim wyzwaniom za pomocą kompleksowego i skoordynowanego planu działania, który wskazywać będzie ambitne cele i działania wraz z uzgodnionymi kamieniami milowymi. EKES przedstawi konkretne propozycje dotyczące Niebieskiego Ładu UE w 2023 r.

3.4. Potrzebne są duże inwestycje w sektorze wodnym. OECD oszacowała, że wszystkie państwa członkowskie z wyjątkiem Niemiec muszą zwiększyć wydatki o co najmniej 25 %, aby spełnić wymogi obowiązującej dyrektywy⁽³⁾. Szacunki te nie uwzględniają jednak kosztów utrzymania kanalizacji. Nowe przepisy będą wymagały dodatkowych inwestycji i kluczowe znaczenie ma rozszerzenie finansowania pochodzącego z opłat taryfowych za wodę i z budżetu publicznego, tak by uwzględnić również te sektory, które przyczyniają się do zanieczyszczenia ścieków komunalnych, aby zapewnić gospodarstwom domowym przystępny cenowo dostęp do wody i urządzeń sanitarnych.

3.5. Oczyszczanie ścieków wiąże się z kosztami i wymaga wkładu w postaci zasobów i energii. Zanieczyszczenie należy zawsze zwalczać przede wszystkim u źródła i traktować priorytetowo w stosunku do rozwiązań „końca rury”. Środki z zakresu polityki powinny zatem przede wszystkim ograniczać w największym możliwym stopniu emisję szkodliwych substancji do środowiska i społeczeństwa. Oczyszczanie ścieków komunalnych pełni rolę ostatniego filtra służącego ochronie wód, do których odprowadzane są ścieki, a także realizacji celów prawodawstwa UE dotyczącego wody. W związku z tym EKES apeluje o większą synergię ze strategiami rozwoju obszarów miejskich (agenda miejska dla UE, porozumienie z Lublany, różne partnerstwa tematyczne itp.).

3.6. Należy dołożyć większych starań, aby wzmocnić pozycję obywateli w odniesieniu do kwestii związanych ze zbieraniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych oraz gospodarowaniem nimi. Społeczeństwo powinno być zaangażowane we wdrażanie oczyszczania ścieków nie tylko poprzez informacje, ale również poprzez uczestnictwo: we wszystkich państwach członkowskich powinny istnieć mechanizmy umożliwiające obywatelom zgłaszanie zaobserwowanych uchybień w zbieraniu lub oczyszczaniu ścieków komunalnych, ze szczególnym uwzględnieniem nielegalnych zrzutów przemysłowych.

3.7. Europa ma duży potencjał, by stać się liderem w dostarczaniu rozwiązań dla sektora oczyszczania ścieków, od zaawansowanych technologii oczyszczania po rozwiązania energetyczne. Rozwój sektora ścieków komunalnych stwarza możliwości w zakresie innowacji i technologii oraz jest szansą na eksport wiedzy i przyciągnięcie młodych przedsiębiorców.

⁽²⁾ Organizacja Narodów Zjednoczonych, Cele zrównoważonego rozwoju, Cel 6: Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych.

⁽³⁾ OECD, *Financing Water Supply, Sanitation and Flood Protection*.

4. Uwagi szczegółowe

4.1. Ścieki komunalne to ślad społeczny oraz odzwierciedlenie naszych wzorców konsumpcji i produkcji. Ścieki te obejmują złożoną kombinację zrzutów z gospodarstw domowych, spływów z ulic i budynków oraz ścieków przemysłowych i pozostałych odpływów innych niż bytowe, które wymagają odpowiedniego oczyszczenia, aby nie stanowiły zagrożenia dla zdrowia ludzkiego i środowiska ani nie miały wpływu na wody rekreacyjne. Jednym z kluczowych priorytetów powinny być warunki pracy oraz bezpieczeństwo i higiena pracy pracowników zatrudnionych w ramach systemu oczyszczania ścieków komunalnych.

4.2. Ogólny cel na 2040 r. wraz z celami pośrednimi wyznacza jasną ścieżkę oczyszczania ścieków na następne dwie dekady. Niemniej jedynie w ograniczonym stopniu rozumiemy zagrożenia dla organizmów wodnych stwarzane przez mieszaniny chemikaliów w wodach powierzchniowych, a wiele z tych chemikaliów pochodzi z produktów stosowanych w naszych własnych domach. Ponadto budowa, utrzymanie i eksploatacja systemów zbierania i oczyszczania ścieków wiąże się z wysokim kosztem finansowym i kosztem emisji gazów cieplarnianych. Przeglądy i oceny kluczowych części dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych i dyrektywy w sprawie osadów ściekowych stanowią okazję do modernizacji i poprawy spójności w całym sektorze oraz do realizacji ambicji Europejskiego Zielonego Ładu.

4.3. Coraz większym problemem dla społeczeństwa jest oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe, a ścieki komunalne – niezależnie od tego, czy są oczyszczane, czy nie – stanowią największe źródło jej rozprzestrzeniania się⁽⁴⁾. Oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe wynika nie tylko z nadmiernego stosowania antybiotyków, ale również jest powodowana przez inne środki przeciwdrobnoustrojowe, takie jak środki grzybobójcze, przeciwwirusowe, przeciw pasożytnicze, a także niektóre środki odkażające i antyseptyczne – wszystkie z nich są stosowane w środowisku miejskim, zwłaszcza w szpitalach. W sprawozdaniu ONZ ostrzega się⁽⁵⁾, że jeżeli nie podejmie się działań zmierzających do ograniczenia nadmiernego stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych, to do 2050 r. 10 mln osób będzie umierać co roku z powodu zakażenia oportunistycznego na antybiotyki.

4.4. Odpływy komunalne są główną drogą przenikania toksycznych, nieulegających biodegradacji i nowo pojawiających się zanieczyszczeń do ekosystemów wodnych; obejmuje to odpady z tworzyw sztucznych, węglowodory, detergenty, hormony, rozpuszczalniki, patogeny, pestycydy, metale ciężkie i wytworzone nanomateriały⁽⁶⁾. Mimo że odpływy te są zanieczyszczone, często traktuje się je jako czystą wodę deszczową ze względu na brak monitorowania i nie oczyszcza się ich przed zrzutem do wód, do których odprowadzane są ścieki. Stanowi to poważne zagrożenie dla ekosystemów; zaobserwowano na przykład wysoką śmiertelność u łososia związaną z substancją toksyczną (6PPD-chinon) występującą w oponach samochodowych⁽⁷⁾.

4.5. Przelewy z kanalizacji ogólnospływowej stanowią największe źródło mikrozanieczyszczeń, oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe⁽⁸⁾, mikrodrobin plastiku i śmieci wpadających do wód, do których odprowadzane są ścieki. Stanowią one zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzkiego, ale również dla sektora turystyki, który jest zależny od czystych wód rekreacyjnych. Ładunek wody deszczowej wpływającej do kanalizacji można zmniejszyć poprzez wprowadzenie niebiesko-zielonych rozwiązań, które zatrzymują wodę i umożliwiają jej przenikanie do ziemi, w tym zielone dachy, usuwanie nieprzepuszczalnych powierzchni i ogrody deszczowe. Są one nie tylko opłacalnym sposobem zatrzymywania wody deszczowej, ale także przynoszą wiele dodatkowych korzyści dla krajobrazu miejskiego, w tym zmniejszają ryzyko powodzi, ograniczają wyspy ciepła oraz zwiększają różnorodność biologiczną i dobrostan w mieście. Przejście na bardziej efektywne oczyszczanie ścieków i gospodarkę o obiegu zamkniętym wymaga zmian nie tylko w podejściu regulacyjnym i instytucjonalnym, ale także w sposobie, w jaki jako obywatele postrzegamy naszą indywidualną i zbiorową odpowiedzialność za gospodarowanie ściekami.

4.6. EKES popiera wprowadzenie obowiązkowych zintegrowanych planów oczyszczania ścieków komunalnych w celu ograniczenia przelewów z kanalizacji ogólnospływowej i zanieczyszczeń pochodzących z odpływów komunalnych. Niemniej, choć plany te są dobre, istnieje ryzyko, że pozostaną one jedynie na papierze, ponieważ ich treść i cel (ograniczenie przelewów z kanalizacji ogólnospływowej do 1 % przepływu przy suchej pogodzie) mają jedynie charakter orientacyjny. Właściwe gospodarowanie wodami opadowymi ma kluczowe znaczenie nie tylko dla zapobiegania

⁽⁴⁾ UNEP, *How drug-resistant pathogens in water could spark another pandemic* [Jak znajdujące się w wodzie patogeny odporne na leki mogą wywołać nową pandemię].

⁽⁵⁾ UNEP, *Environmental Dimensions of Antimicrobial Resistance* [Środowiskowy wymiar oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe].

⁽⁶⁾ Lapointe et al., „Sustainable strategies to treat urban runoff needed”, *Nature Sustainability*, nr 5, 2022, s. 366–369.

⁽⁷⁾ Tian et al., „A ubiquitous tire rubber-derived chemical induces acute mortality in coho salmon”, *Science*, t. 371, 2021, s. 185–189.

⁽⁸⁾ EAWAG, *Monitoring antibiotic resistance in wastewater*.

zanieczyszczeniu wód, do których odprowadzane są ścieki, ale także dla dostosowania miast do zmieniającego się klimatu, gdzie zarówno intensywne opady deszczowe, jak i przedłużające się fale upałów będą częścią nowej normalności, ponieważ ekstremalne zdarzenia pogodowe i inne zagrożenia klimatyczne stają się coraz częstsze i dotkliwsze w całej Europie.

4.7. Wykazano, że zaawansowana obróbka (czwartego stopnia) zmniejsza ładunek szerokiego zakresu substancji szkodliwych trafiających do wód, do których odprowadzane są ścieki⁽⁹⁾. Dlatego też z zadowoleniem przyjmuje się nowe wymogi dla dużych i wybranych średnich zakładów w zakresie monitorowania i usuwania mikrozanieczyszczeń. Należy jednak zwrócić uwagę na koszty i efekty usuwania wynikające z zastosowania różnych technik, takich jak ozonowanie lub węgiel aktywny. Odpowiednie finansowanie badań i rozwoju w zakresie nowych technologii i zharmonizowanych na szczeblu UE programów edukacyjnych dla personelu operacyjnego pomoże w zapobieganiu nowym zanieczyszczeniom i w ich oczyszczaniu.

4.8. Wprowadzenie rozszerzonej odpowiedzialności producenta stanowi duży krok naprzód we wdrażaniu zasady „zanieczyszczający płaci” i satysfakcjonującą odpowiedź na ustalenie Europejskiego Trybunału Obrachunkowego, zgodnie z którym koszty zanieczyszczenia są nadal w dużej mierze ponoszone przez podatników⁽¹⁰⁾. Jest to również zgodne z włączeniem zasady „zanieczyszczający płaci” do prawodawstwa w zakresie ochrony środowiska, wzmocnieniem systemu odpowiedzialności za środowisko na szczeblu UE oraz lepszą ochroną funduszy UE przed wykorzystywaniem ich do finansowania projektów, które powinny być finansowane przez zanieczyszczającego.

4.9. Eutrofizacja pozostaje problemem w UE, gdyż dotyka ponad 30 % rzek, jezior i wód przybrzeżnych oraz 81 % wód morskich UE, a w ostatnim dziesięcioleciu poczyniono nisko postępy w tym względzie⁽¹¹⁾. Zatem należy pozytywnie ocenić to, że zaktualizowano i zharmonizowano przepisy, by zagwarantować, że wszystkie duże zakłady zostaną zobowiązane do ograniczenia składników odżywczych do 2035 r., a średniej wielkości zakłady zrzucające zanieczyszczenia na obszary narażone na eutrofizację – do 2040 r. Terminy są bardzo ambitne w stosunku do wyzwań i ich wdrażania, zdolności inwestycyjnych sektora i cyklu życia istniejących zasobów. Mimo to wiele państw członkowskich już wprowadziło wymogi w zakresie usuwania składników odżywczych, a EKES z zadowoleniem przyjmuje harmonizację w całej UE.

4.10. W ocenie dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych stwierdzono, że małe aglomeracje stanowią znaczną część pozostałych źródeł nieoczyszczonych ścieków i wywierają presję na jednolite części wód⁽¹²⁾. Chociaż oczyszczanie większej ilości ścieków byłoby korzystne, wniosek stawia szereg wyzwań, ponieważ budowa nowych rur kanalizacyjnych wiąże się ze znacznym kosztem na słabo zaludnionych obszarach i wymaga intensywnego wsparcia finansowego. Należy promować rozwiązania zdecentralizowane i dobrze funkcjonujące systemy indywidualne. Suche toalety (kompostujące) zmniejszają zużycie wody pitnej do splukiwania i mogą wspierać gospodarkę o obiegu zamkniętym, przywracając ludzkie odchody do gleby bez skomplikowanych, kosztownych i energochłonnych systemów zbierania, pompowania i oczyszczania. WHO opracowała tego rodzaju wytyczne dotyczące bezpiecznego ponownego wykorzystania ścieków, wydaliny i wody szarej⁽¹³⁾.

4.11. Wycieki z rur kanalizacyjnych są często przeoczanym i w dużej mierze niezgłaszanym źródłem nieoczyszczonych ścieków, które zagraża wodom gruntowym. Może to stanowić znaczną część odprowadzanego do środowiska ładunku zanieczyszczeń pochodzących z systemów miejskich⁽¹⁴⁾. Ten problem prawdopodobnie nasili się, ponieważ sieć kanalizacyjna starzeje się. Konieczne są odpowiednie monitorowanie i kwantyfikacja wycieków z kanalizacji i należy wprowadzić taki wymóg w dyrektywie.

4.12. Oczyszczanie ścieków wymaga dużych ilości energii i często może stanowić znaczną część rachunków gmin za energię elektryczną. Jednocześnie ścieki zawierają energię w różnych postaciach, w tym chemiczną, kinetyczną i ciepłą, którą należy gromadzić, aby zmniejszyć zależność od paliw kopalnych zgodnie z celami UE. Pozytywne jest uwzględnienie efektywności energetycznej w ramach celu osiągnięcia neutralności energetycznej sektora do 2040 r.

⁽⁹⁾ Wilhelm et al., „Does wastewater treatment plant upgrading with activated carbon result in an improvement of fish health?”, *Aquatic Toxicology*, t. 192, 2017, s. 184–197.

⁽¹⁰⁾ Europejski Trybunał Obrachunkowy, sprawozdanie specjalne nr 12/2021: „Zanieczyszczający płaci” – niespójne stosowanie zasady w polityce i działaniach UE w dziedzinie środowiska.

⁽¹¹⁾ Komisja Europejska, *Sprawozdanie z wykonania dyrektywy Rady 91/676/EWG*.

⁽¹²⁾ Komisja Europejska, *Evaluation of the Council Directive 91/271/EEC*.

⁽¹³⁾ WHO, *Guidelines for the safe use of wastewater, excreta and greywater*.

⁽¹⁴⁾ Nguyen & Venohr, „Harmonised assessment of nutrient pollution from urban systems including losses from sewer exfiltration: a case study in Germany”, *Environmental Science and Pollution Research*, t. 28, 2021.

4.13. Sektor ściekowy ma duży potencjał do tego, by stać się fabryką zasobów. W UE istnieją już oczyszczalnie ścieków, które dzięki energooszczędnym technologiom i produkcji energii ze źródeł odnawialnych stały się plusenergetyczne, np. poprzez fermentację beztlenową osadów ściekowych, a następnie wykorzystywanie wytworzonego biogazu⁽¹⁵⁾. Podwójne zastosowanie powierzchni struktur oczyszczania poprzez przykrycie ich roślinami fotowoltaicznymi oferuje kolejne możliwości, które należy promować.

4.14. W UE 10 mln osób nadal nie ma dostępu do infrastruktury sanitarnej. Należy więc z zadowoleniem przyjąć to, że we wniosku zobowiązano państwa członkowskie do poprawy dostępu do infrastruktury sanitarnej, zwłaszcza w przypadku słabszych i zmarginalizowanych grup społecznych, w tym do bezpłatnego udostępnienia publicznych toalet do 2027 r. Wymóg ten należy jednak wzmocnić poprzez nałożenie na państwa członkowskie obowiązku, by zapewniły wszystkim dostęp do warunków sanitarnych na wczesnym etapie planowania przestrzeni miejskiej oraz wzięły pod uwagę przystępność cenową usług wodnych i ich aspekt społeczny. Obejmuje to długi cykl życia zasobów związanych ze zbieraniem i oczyszczaniem ścieków oraz właściwą tym zasobom nieelastyczność w odniesieniu do adaptacji lub modernizacji.

4.15. W celu zapewnienia przystępności cenowej usług wodnych należy ściśle ograniczyć zwolnienia z systemów rozszerzonej odpowiedzialności producenta. Najlepiej byłoby, gdyby wyłączenie dotyczące produktów wprowadzanych do obrotu w ilości mniejszej niż dwie tony rocznie zostało skreślone, ponieważ niektóre substancje silnie działają nawet w niewielkich ilościach. W innym razie należałoby przynajmniej wyjaśnić, że wspomniane dwie tony odnoszą się do rynku UE, a nie do poziomu krajowego. Należy również zapewnić objęcie zakresem rozszerzonej odpowiedzialności producenta detalistów internetowych.

4.16. Koszt oczyszczania ścieków stanowi znaczną część rachunków za wodę, ale wielu użytkowników wody nie jest świadomych usługi, jaką jest oczyszczanie ścieków, ani tego, w jakim stopniu ścieki na ich obszarze są dobrze oczyszczane. W związku z tym EKES aprobeuje nowy przepis dotyczący zgłaszania społeczeństwu związanych z tym informacji, ponieważ zapewni on rozpowszechnianie aktualnych informacji na temat odsetka ścieków oczyszczonych (i nieoczyszczonych) na danym obszarze, a także na temat ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych przez oczyszczalnie ścieków komunalnych i poszczególne systemy, jak również za pośrednictwem przelewów z kanalizacji ogólnospływowej i odpływów komunalnych.

Bruksela, dnia 22 lutego 2023 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽¹⁵⁾ Zob. np. Marselisborg WWTP – *from wastewater plant to power plant*.